

ეროვნული ეკონომიკის განვითარების ახალი შესაძლებლობები კორონომიკური კრიზისის კონტექსტში

რევაზ შენგელია
ემდ, სტუ პროფესორი

ჟუჟუნა ნიკლაური-შენგელია
ემდ, სტუ პროფესორი

ნათია შენგელია
ედ, სტუ ასოცირებული პროფესორი

THE NEW OPPORTUNITIES FOR THE DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECONOMY IN THE CONTEXT OF THE CORONOMIC CRISIS

Revaz Shengelia, PhD, GTU, Professor,
Jujuna Tsiklauri-Shengelia, PhD, GTU, Professor,
Natia Shengelia, PhD, GTU Associate Professor
RESUME

In the conditions of globalization, it is impossible to imagine the economy of any country without constant renewal and change. Exactly, it is the crisis, especially the **coronomic crisis**, that can be regarded as the **change**. Moreover, the crisis raises not only new risks and challenges, but also the **new opportunities** in different directions. In this case those will find out the new opportunities, competitiveness, work places and etc. who has the learning, improving, creative thinking abilities.

In the conditions of the coronomic crisis, the main thing is to focus on the survival of national production, and on its rapid development after the post-economic crisis;

Key Words: Investment, Coronomy, Coronomic Crisis, National Production, Diversification.

* * * *

მსოფლიოს ყველა ქვეყანა და მათ შორის საქართველო ინტენსიურად არის ჩართული თანამედროვე გლობალურ პროცესში, რომლის გარეშე ეროვნული ეკონომიკის განვითარება წარმოუდგენელია. ყოველივე ეს მუდმივ განახლებასა და ცვლილებებს მოითხოვს. ცნობილი გამოთქმის არ იყოს, მუდმივი ჩვენს ცხოვრებაში მხოლოდ ცვლილებებია. ეკონომიკის განსავითარებლად, წარმატებული ცვლილებების განსახორციელებლად კი საჭიროა სწორი სტრატეგიის შერჩევა, ყოველგვარი რესურსების მობილიზება და, რაც მთავარია, პროცესის მართვა. სწორედ **კრიზისი**, განსაკუთრებით **კორონომიკური კრიზისი**, არის ის მოვლენა, რომელიც შეიძლება შეფასდეს როგორც **ცვლილებები**. კრიზისი ბადებს არა მხოლოდ ახალ რისკებსა და გამოწვევებს, არამედ **ახალ შესაძლებლობებსაც** (გააკეთო

უფრო მეტი, სადაც არ უნდა იყო). კრიზისის პირობებში იცვლება ძველი და მოდის ახალი. და ის, ვინც ფლობს კრეატიულობის უნარს, ახალ პირობებში იპოვის ახალ შესაძლებლობებს, კონკურენტუპირატესობას, სამუშაო ადგილს და ა.შ. **კორონომიკურმა კრიზისმა** მსოფლიო მასშტაბით რეალური პროდუქციის მწარმოებელ კომპანიებს აშკარად დაანახა, რომ არ არის აუცილებელი წარმოება განათავსო(გადიტანო) ამა თუ იმ ქვეყანაში იაფი მუშახელის არსებობისა და ამის ხარჯზე დიდი მოგების მიღების გამო. პირიქით, დღეს ამ კუთხით ოპტიმალური გადაწყვეტილების მისაღებად მთავარი გახდა **რისკის დივერსიფიცირება**.

სწრაფცვალებად, გლობალურ კონკურენტულ სამყაროში ძალიან მნიშვნელოვანია გავაცნობიეროთ ის გარემოება, რომ: 1. ვიმყოფებით ახალი, ინოვაციური, კრეატიული ეკონომიკის საუკუნეში, როცა ეკონომიკური რესურსები სულ უფრო იზღუდება; 2. ვცხოვრობთ ისეთ ქვეყანაში (საქართველოში), რომლის **ეკონომიკური პოტენციალი არ იძლევა გლობალური, მსოფლიო ეკონომიკური პროცესების გადანეწევის შესაძლებლობებს**, თუმცა თამამად შესაძლებელია ადგილის დამკვიდრება მაღალ განვითარებულ ქვეყნებს შორის საკუთარი მაღალკონკურენტული, ხარისხიანი მატერიალური თუ ინტელექტუალური პროდუქციის შექმნით.

ყოველივე ამის მიღწევა წარმოუდგენელია, თუკი არ გვეცოდინება როგორი იქნება მეცნიერულად დასაბუთებული ოპტიმალური თანაფარდობა ქვეყნის განკარგულებაში არსებულ საკუთარ შეზღუდულ რესურსებს, შესაბამის ინოვაციურ ტექნოლოგიებსა და ადამიან კაპიტალს შორის. გადანეწევი ამ შემთხვევაში, ვფიქრობთ, მაინც თანამედროვე საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი კონკურენტუნარიანი მეცნიერულ ტექნიკური **ცოდნაა**. ამ უკანასკნელის გარეშე ვერც ტექნოლოგიები განვითარდება და **ისედაც შეზღუდული რესურსები კიდევ უფრო შეიზღუდება**. ამიტომ მომავალი არა შრომატევად და კაპიტალტევად, არამედ მეცნიერებატევად, ცოდნატევად წარმოებას ეკუთვნის.

თანამედროვე საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამის მეცნიერულ ტექნიკურ **ცოდნასა** და ინო-

ვაციურ ტექნოლოგიებს ქვეყნის სწრაფი განვითარებისათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს. მაგალითად, **ნიდერლანდები** რეალურად პატარა ევროპული ქვეყანაა, ფართობით საქართველოზე 1.67-ჯერ ნაკლებია, მაგრამ მოსახლეობით 4.5-ჯერ მეტი, შემოსავლები 1 სულ მოსახლეზე PPP დათვლითაც კი 5-ჯერ მეტი HDI ინდექსით 63 პოზიციით გვისწრებს და მე-7 ადგილზეა. მართალია, ქვეყანას აქვს ბუნებრივი რესურსები, მე-5 ადგილზეა ბუნებრივი აირის ექსპორტის მხრივ და 17-ეზე ნავთობის ექსპორტის მხრივ, მაგრამ იგივე რესურსები უფრო დიდი ოდენობით ვენესუელასაც გააჩნია. ქვეყნის ტერიტორიის 20% ზღვის დონის ქვემოთაა მოქცეული, ზღვა გამუდმებით რეცხავდა და იტაცებდა სანაპირო ტერიტორიას. პატარა ევროპულმა სახელმწიფომ დაამარცხა ჩრდილოეთის ზღვა. რაც შეეხება **სოფლის მეურნეობას**, ამ საქმეშიც ნამდვილად უნდა მივბაძოთ ჰოლანდიელებს. ქვეყნის აგროექსპორტი საქართველოს მთლიან ექსპორტს 35-ჯერ აღემატება და 95 მილიარდ დოლარს აღწევს. ის მეორეა აშშ-ს შემდეგ, მაგრამ აქვე უნდა ითქვას მთავარი, ამ სექტორში დასაქმებულია სამუშაო ძალის მხოლოდ 4 (ოთხი) პროცენტი [1]. ყოველივე ეს დაგროვილი მაღალკვალიფიციური ცოდნის გამოყენების შედეგია;

ასეთი ცოდნის საჭიროება განსაკუთრებით იზრდება **კორონომიკური კრიზისისა და ციფრული ეკონომიკის დროს**, როცა, როგორც პროფესორი, ბატონი გურამ ჯოლია ნაშრომში “განათლება და დასაქმება ციფრულ გარემოში” აღნიშნავს, „მაღალკვალიფიციურ სპეციალისტად ითვლება არა ის, ვისაც წარსულში დაგროვილი ღრმა თეორიული ცოდნა და მდიდარი პროფესიული გამოცდილება აქვს, არამედ ის, ვისაც **სწავლის უნარი** გააჩნია, შეცვლილ გარემოსთან ადაპტაცია, ინოვაციების მიგება და გამოყენება შეუძლია“.

კორონომიკური კრიზისის პირობებში ახალი შესაძლებლობები იქმნება განვითარებადი სამყაროსთვის, მათ შორის საქართველოსთვის, როცა მოსალოდნელია ბევრი მეცნიერული სიახლეებისა და აღმოჩენების ხილვა. ოღონდ მთავარია ჩვენმა ქვეყანამ შესძლოს სწორი სტრატეგიით აღნიშნული შესაძლებლობის გონივრული და წარმატებული გამოყენება. ამ მხრივ დღეს, როცა მთელი მსოფლიო გლობალური სასურსათო პრობლემის გადაწყვეტის მოლოდინშია, მისასალმებელია, მაგალითად, შპს „სამეცნიერო-საწარმოო გაერთიანება **ვერიკას**“ მიერ ახლახანს შექმნილი მაღალტექნიკური ორგანულ-მინერალური სასუქი „**ალზურინის**“ აღიარება სათანადო ლიცენზიის მინიჭებით (**რეგისტრაციის თარიღი-31.07.2020 წ. N1248**), რომელიც ხორბლისა და სიმინდის კულტურებში 5 წელიწადია იცდებოდა საქართველოში და მის ფარგლებს გარეთ და გასაოცარი შედეგები დაფიქსირდა. „ალზურინი“-ს მოქმედებით **-60%-მდე** იზრდება ხორბლისა და სიმინდის მოსავლიანობა, უმჯობესდება მისი

ხარისხი და **ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქტი მიიღება**. ბევრ ახალ საყურადღებო დადებით თვისებებთან ერთად საგულისხმოა ერთ-ერთი ის გარემოება, რომ მოწეული პროდუქტის **შენახვის ვადებიც ხანგრძლივდება და ყველა მაჩვენებლებით წინ უსწრებს იმპორტულ სტიმულატორებს** [2. გვ. 12.]. როგორც ამ ახალი ინოვაციური პრეპარატის შექმნის შესახებ გამოხმაურებები მეტყველებენ, სწორედ ეს არის **“ცოდნის სამკუთხედის” - “განათლება-მეცნიერება-ბიზნესი”** ეფექტიანი კავშირის შედეგი. ასეთი კავშირების შექმნის აუცილებლობა ყველა დარგში და წარმატებაც არ დაიგვიანებს, რისთვისაც ყველა უნივერსიტეტში უნდა დაიგეგმოს ასეთი კავშირების ჩამოყალიბების გზები და მივიღებთ **სამეწარმეო უნივერსიტეტებს**. ვფიქრობთ, სწორედ ეს იქნება თანამედროვე უნივერსიტეტების განვითარების ახალი მოდელი.

აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ ამ ინოვაციური პროდუქტის ავტორია ახალგაზრდა მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, საპრეზიდენტო გრანტის მფლობელი, საქართველოს ეროვნული მეცნიერებათა აკადემიის სტიპენდიანტი, 2018 წლის საუკეთესო მეცნიერი (ეს ჯილდო მიენიჭა სსიპ შოთა რუსთაველის საქართველოს ეროვნული სამეცნიერო ფონდის მიერ სიცოცხლის შემსწავლელ, ჯანდაცვის, აგრარულ მეცნიერებების მიმართულებით მოღვაწე წლის საუკეთესო მეცნიერთა ჯგუფის ნომინაციაში გამარჯვებისათვის)-ალექსანდრე სხირტლაძე.

კორონომიკური კრიზისის თანამედროვე ეტაპზე ზემოაღნიშნული ახალი შესაძლებლობებიდან გამომდინარე ნებისმიერი საზოგადოებისათვის დამახასიათებელი წარმოების პროცესის ურთულესი ამოცანების-„რა, როგორ და ვისთვის?“-რეალიზაცია, ვფიქრობთ, უპირატესად, ეროვნული ინტერესების გათვალისწინებით უნდა ხდებოდეს. ასეთ პირობებში ნებისმიერი ქვეყნის და, მათ შორის საქართველოს, ეკონომიკური განვითარება უნდა წარიმართოს იქითკენ, რომ გადარჩეს, ხოლო პოსტკორონომიკური კრიზისის შემდეგ აღორძინდეს ეროვნული, სამამულო წარმოება, უწინარესად კი მატერიალური წარმოების დარგები, ამაღლდეს მათი კონკურენტუნარიანობა და გაუმჯობესდეს ეკონომიკური ზრდის ხარისხი. ამ მიზნის მისაღწევად დიდი მნიშვნელობა ენიჭება იმპორტშემცველი პროდუქციის და მომსახურების ადგილზე წარმოებას. ასეთი მიდგომა გამართლებულია ყველა შემთხვევაში ქვეყნის დამოუკიდებლობისა და უსაფრთხოების თვალსაზრისით, მაგრამ იგი განსაკუთრებით გასათვალისწინებელია გლობალური **კორონომიკური კრიზისის დროს**.

ასეთ პირობებში, მართალია, მთელი ძალისხმევა უნდა წარემართოს, პირველ რიგში გარანტირებული შემოსავლის წყაროს, პირველ რიგში-სოფლის მეურნეობის ასაღორძინებლად, მაგრამ პერსპექტივაში უყურადღებოდ ვერ დავტოვებთ

ტურიზმის სექტორს ვფიქრობთ, იგი უნდა იყოს მხოლოდ დამატებითი შემოსავლის მომტანი და არა გარანტირებული შემოსავლის წყარო. ტურისტული საქმიანობა მეტად რისკიან შემოსავალს, რადგან თუ იგი პოლიტიკური დაძაბულობის, ან ეგრეთ წოდებული კოროვირუსის გამო შეწყდება, მასთან დაკავშირებული ყველა საქმიანობა გაკოტრების წინაშე აღმოჩნდება, მითუმეტეს დღევანდელ საქართველოში, სადაც ტურიზმის მკვებავი საწარმოების უმეტესობა განუვითარებელია; უფრო მეტიც, ვინაიდან ტურისტულ საქმიანობაში არ იქმნება რეალურ პროდუქტი, შეიძლება ითქვას, რომ მან შეიძლება ზარალიც კი მოიტანოს, ხელი შეუწყოს ეროვნული ვალუტის გაუფასურებასაც, კერძოდ, ქვეყანაში სადაც განუვითარებელია ტურიზმის მომსახურე საწარმოები, ტურისტების მიერ მიერ შემოტანილი ვალუტა დაიხარჯება შემოტანილ საქონელზე და უკან წავა, ამით წახალისდება არა ეროვნული წარმოება, არამედ იმპორტიორი ქვეყანა.

ეროვნული ეკონომიკის განსავითარებლად საინვესტიციო რესურსებია საჭირო. ამ მხრივ შიდა ინვესტიციების მოზიდვისა და გამოცდილი მუშაკების დასაქმების თვალსაზრისით დადებითი ტენდენციაა საქართველოდან წასული ემიგრანტების დაბრუნება სამშობლოში. ამის შედეგად მოსალოდნელია აღდგეს დაცარიელებული ქართული სოფლები; ეს კი ხელს შეუწყობს დემოგრაფიული პრობლემების მოგვარებასაც. იმედია ემიგრანტები უკან აღარ წავლენ, თუკი მათ შეეუქმნით სასურველ საინვესტიციო გარემოს და თავიანთ სამშობლოში უფრო დაცული იქნებიან.

ზოგჯერ კომპანიების ნაწილი, რომლებიც შექმნილ ვითარებაში მუშაობას ვერ აგრძელებენ, თანამშრომლების ნაწილს უხელფასო შვებულებაში უშვებს. ამ შემთხვევაში რის გაკეთება შეუძლია ქვეყანას? ცხადია, ყველა სამუშაო ადგილის შენარჩუნება ვერ მოხერხდება, მაგრამ გვაქვს მაგალითები, როცა დასაქმებულებს სთავაზობენ საქმიანობის პროფილის შეცვლას. მართალია ბევრი სამუშაო დაიხურება, მაგრამ გაჩნდება ახალიც, **გაიზრდება დასაქმებულთა დატვირთვა ციფრული ტექნოლოგიების და სხვა მიმართულებით;**

ამრიგად, ეროვნული ეკონომიკის განვითარების პერსპექტივებზე მსჯელობისას კორონომიკური კრიზისის ფონზე შეიძლება გავაკეთოთ შემდეგი დასკვნები:

- ინვესტიციურმა პოლიტიკამ გარკვეული თავ-

ვდაცვითი ხასიათი უნდა მიიღოს. მთავარი აქცენტი უნდა გაკეთდეს შიდა ინვესტიციებზე იმ დარგებში, რომლებსაც საქართველოსთვის სტრატეგიული მნიშვნელობა აქვს. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს ემიგრანტებისათვის სასურველი საინვესტიციო გარემოს შექმნას;

-სახელმწიფომ უნდა წახალისოს იმ დარგებში განსახორციელებელი ინვესტიციები, რომლებიც ორიენტირებულნი არიან იმპორტმცვლელი პროდუქციის წარმოებაზე ან ექსპორტზე;

-წავახალისოთ ისეთი საინვესტიციო პოლიტიკა, რომელიც ორიენტირებულია **ინოვაციებში, რეალური პროდუქტის წარმოებაში** ინვესტირებაზე; ქვეყნის სწრაფვას ცვლილებებისაკენ და განვითარებისაკენ, რასაც კორონომიკური კრიზისი ახალი შესაძლებლობების გაჩენით აჩქარებს, განსაზღვრავს სწორედ მოსახლეობის განათლების დონე(მაგალითად, უმაღლესი განათლების მქონე ადამიანების პროცენტული მაჩვენებელი), ცოდნის საერთო ხარისხი. ასე რომ **კორონომიკური კრიზისი** არა იმდენად შემაფერხებელი, ხელის შემშლელი ფაქტორია, რამდენადაც **ახალი შესაძლებლობების გაჩენის სტიმულატორი და განვითარების კატალიზატორი**[3].

ზემოაღნიშნული ღონისძიებების გატარება საქართველოში გამოიწვევს ხალხის ცხოვრების დონის ამაღლებას იმ დონეზე, რისი ღირსიცაა შესანიშნავი გეოგრაფიული მდებარეობისა და ბუნებრივ-ნიადაგობრივ-კლიმატური პირობების მქონე ქვეყანა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. <https://www.google.ge/search?>
2. ჟურნალი „აგრარული საქართველო“, N4, 2020 წ.
3. ჟურნალი „ეკონომიკა“, N-3-5, 2020წ.
4. გ. ჯოლია. კრეატიული ეკონომიკა და განვითარება. თბ., 2015 წ.

REFERENCES :

1. <https://www.google.ge/search?>
2. Journal „Agrarian Georgia“, N4, 2020 წ.(in Georgian Language).
3. Journal „Economics“, N3-5, 2020y. (in Georgian Language).
- 4.G. Jolia. Creative Economy and Development. Tb., 2015y.(in Georgian Language).